

Diskuse

Sociální pedagog a sociální pracovník v základní škole

Lucie Blašíková^a, Helena Grecmanová^b, Miroslav Dopita^c

^a Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií, Štefánikova 5670, 760 01 Zlín, Česká republika, e-mail: blastikova@utb.cz

^b Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Křížkovského 512/10, 771 80 Olomouc, Česká republika, e-mail: helena.grecmanova@upol.cz

^c Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Křížkovského 512/10, 771 80 Olomouc, Česká republika, e-mail: miroslav.dopita@upol.cz

Úvod

Hledání spojnic a hranic mezi sociální pedagogikou a sociální prací je ve vědě již tradiční záležitostí. V českém prostředí tento model v první třetině 20. století naznačuje Hořejší (1928, s. 72–73) a v současnosti například Skarupská (2016), která identifikuje spojnici mezi oběma profesemi v oblasti metod sociální práce, které však při výkonu své profese využívá i sociální pedagog. V zahraničí to dokladuje Schilling (1999) či přehledový článek, který napsal Hämäläinen (2003), jenž vychází ze tří hypotéz. Za prvé se sociální pedagogika a sociální práce úplně liší jedna od druhé. Za druhé jsou sociální pedagogika a sociální práce totéž. A za třetí jsou sociální pedagogika a sociální práce součástí jedna druhé (Hämäläinen, 2003, s. 75). Ondrejko (2004) považuje sociální pedagogiku za teorii sociální práce. V tomto případě je nutné hledat vhodný nástroj jen pro oblast sociální pedagogiky, což je náročné, protože jak uvádí Kraus (2014), výzkum v oblasti sociální pedagogiky je specifický a často zatížený výběrovou chybou. Předkládaný text přispívá k diskusi analýzou na úrovni pracovních činností sociálního pedagoga a sociálního pracovníka. I když si uvědomujeme podobnost těchto oborů a profesí a z nich vyplývajících pracovních činností, zároveň se domníváme, že v některých oblastech jejich práce je možné vymezit specifika. Cílem článku je analyzovat specifika pracovních činností, které se týkají jak sociálního pedagoga, tak sociálního pracovníka v prostředí základní školy. Pro vytvoření kategorií analýzy byl využit rozbor a popis pracovních činností na internetových stránkách základních škol, kde působí sociální pedagogové. Vymezené činnosti jsou charakterizovány na základě popisů publikovaných na uvedených internetových stránkách konkrétních základních škol a doplněny o analýzu profese sociálního pracovníka ve stejných kategoriích za využití dikce zákona popisujícího povolání sociálního pracovníka ("Zákon č. 108/2006," 2019).¹

Sociální pedagog a sociální pracovník v základní škole v České republice

Sociálních pedagogů v českých základních školách není mnoho. Častěji je možné se s nimi setkat v institucích v oblasti sociálních služeb. Sociální pedagog pracuje se sociálními skupinami, jako jsou lidé bez přístřeší, zdravotně znevýhodněné osoby, děti a mládež, senioři, osoby závislé na návykových látkách atd. V tomto smyslu můžeme uvést také sociálního pracovníka, který je často se sociálním pedagogem zaměňován. Jedná se přitom o pracovní činnosti, mezi nimiž je rozdíl, mohou se však v různých prostředích, a tedy i v základní škole doplňovat.

¹ V letech 2012 a 2013 byl na Slovensku realizován výzkum ve spolupráci s Českou republikou zaměřený na působení sociálního pracovníka ve školním prostředí z pohledu učitelů. V rámci výzkumu bylo uvažováno o zřízení nové pozice ve školách, která bude řešit problémy žáků v oblasti rizikového chování, vývojových poruch, psychických poruch nebo také v oblasti klimatu školy a jednotlivých tříd. Bylo poukázáno na potřebnost těchto pracovníků, avšak s ohledem na individuální potřeby jednotlivých škol (Skyba, 2013).

V současné době je jen několik sociálních pedagogů v ČR, kteří pracují v základních školách a jsou součástí učitelského sboru. Přitom řada českých vysokých škol má akreditované studijní obory sociální pedagogika a připravuje sociální pedagogy pro výkon jejich povolání, jak dokazují nabídky studia. K uplatnění absolventů dochází především v Jihomoravském kraji. Z praxe českých základních škol je patrné, že sociální pedagog má pro tyto základní školy smysl a opodstatnění, což vyplývá i z dostupných popisů náplní práce na internetu, které jsou dále analyzovány.²

Jaké jsou příčiny, že je sociálních pedagogů ve školách stále málo? Důvodů je několik. Nejčastějším je struktura rozpočtů základních škol poskytovaná jejich zřizovateli, které a priori nepamatují na sociální pedagogy. Ředitel základní školy musí pozici sociálního pedagoga obhájit, což bývá zdoluhavý a náročný proces. V případě, že dojde k schválení pracovního místa ze strany zřizovatele, pak je sociální pedagog zařazen do tabulek jako sociální pracovník. Česká legislativa totiž pozici sociálního pedagoga neupravuje, a dokonce ho ani nezařazuje mezi pedagogické pracovníky, jako je tomu, např. na Slovensku.³ Taková situace není pro sociálního pedagoga příznivá, protože je-li zařazen jako sociální pracovník, má jiné finanční ohodnocení práce, ale také nemá nárok na dovolenou v rozsahu pedagogických pracovníků.⁴ Dalším z možných důvodů může být neinformovanost ředitelů a učitelů, co by mohla práce sociálního pedagoga škole přinést a čím by školu obohatila. Mnozí učitelé mohou mít obavy, že jim sociální pedagog odčerpá příplatky za pracovní činnosti, jako je prevence rizikového chování, výchovné poradenství apod. Je možné setkat se i s názory, že škola nevykazuje žádné rysy rizikového chování žáků nebo rodičů, a tak není nutné takového pracovníka zaměstnávat. Nejedná se však pouze o nedostatečnou identifikaci možné prevence či problémů nebo jejich potlačování?

Skutečností je, že ne každá škola potřebuje sociálního pedagoga, ale některým větším školám by mohl pomoci, podobně jako tomu je v Jihomoravském kraji. V zahraničí, především v Polsku, Německu a na Slovensku, je profese sociálního pedagoga v „základních“ školách známá (Böhnisch, 1992; Cichosz, 2004; Schilling, 1999). Jedná se o země s tradicí oboru sociální pedagogika. Polsko je považováno za kolébkou sociální pedagogiky (Cichosz, 2004), kde je sociální pedagog běžnou součástí učitelského sboru. Obeznamení jsme i se situací na Slovensku, kde je sociální pedagog vymezen v zákoně o pedagogických a odborných zaměstnancích („Zákon č. 317/2009,“ 2019) jako odborný zaměstnanec školy.⁵

Pokud v České republice základní škola v současné době zaměstnává sociálního pedagoga, pak se zpravidla jedná o školu se specifickou strukturou žáků, i přesto, že má status běžné základní školy, nikoli speciální či praktické. V mnoha případech jsou to základní školy s vyšším procentem romských žáků.

² Jedná se o školy ZŠ Brno, Sirotkova 36 (Strmisková, 2016), ZŠ a MŠ Křenová („Základní škola,“ 2015), ZŠ Přerov, Boženy Němcové 16 (Daněk, 2013), ZŠ a MŠ Brno, nám. 28. října 22 („Sociální pedagog,“ 2015), ZŠ a MŠ Brno, Husova 17 („Školní poradenské,“ 2015). V prostředí slovenských základních škol je situace, minimálně v oblasti legislativy (viz níže), odlišná, i zde se ale vyskytuje problém s adekvátním zastoupením odborných pracovníků škol, včetně sociálního pedagoga (Zemančíková, 2014).

³ Zákon č. 317/2009 Sb., o pedagogických zaměstnancích a odborných zaměstnancích („Zákon č. 317/2009,“ 2019).

⁴ Jednou z možností financování pracovního místa sociálního pedagoga jsou pravděpodobně prostředky, které musí ředitel školy pro výkon funkce sociálního pedagoga zajistit. Způsobů, jak finance získat, je sice několik, jejich obstarání ovšem přináší zátěž a nejistotu. První alternativou je zapojení školy do grantového projektu. I když se jedná o zajímavou možnost, administrativa s žádostí o projekt a jeho vedením bývá složitá. Žadatel nemá ani jistotu, že za vyvinutým pracovním úsilím o získání projektu bude úspěšně vyřízená žádost. Pokud grantový projekt s finanční podporou přesto obdrží, musí počítat s tím, že po několika letech skončí a na sociálního pedagoga bude opět hledat peníze.

⁵ Náplň práce sociálních pedagogů ve slovenských základních školách je velmi podobná náplni práce, kterou uvádíme níže. Jedná se především o zjišťování, prevenci a odstraňování rizikového chování ve škole. Významnou oblast profesní realizace tvoří i navázání spolupráce mezi rodinou a školou a také pomoc všem učitelům ve škole při vytváření pozitivního školního klimatu („Zákon č. 317/2009,“ 2019).

Sociální pedagog se často pohybuje v prostředí vyloučených lokalit, ubytoven či azylových domů. Jeho práce je v tomto smyslu specifická.

Pracovní činnosti sociálního pedagoga v základní škole nejsou ukotveny v české legislativě. Proto základní školy, které mají ve své organizační struktuře pracovní pozici sociálního pedagoga, si většinou jeho pracovní náplň definují samostatně na základě svých potřeb. S vymezením práce sociálního pedagoga se můžeme setkat na internetových stránkách základních škol.⁶

Z analýzy těchto internetových stránek uvádíme společné pracovní činnosti sociálních pedagogů v šesti kategoriích:

- Spolupracuje s OSPOD (Orgán sociálně-právní ochrany dětí), PČR (Policie České republiky), PPP (Pedagogicko-psychologická poradna), SVP (Středisko výchovné péče), SPC (Speciálně-pedagogické centrum), lékaři, diagnostickými ústavy, obecními a městskými úřady, státními zastupitelstvími a dalšími zainteresovanými orgány a organizacemi. Jedná se o navazování spolupráce s externími orgány a odborníky, která navazují na činnost a doporučení školy – **spolupráce s externími odborníky**.
- Spolupracuje s třídními učiteli, učiteli, asistenty, žáky a rodiči. Významná aktivita je v oblasti spolupráce s třídními učiteli, ovlivňuje klima třídy i klima školy. Součástí práce sociálního pedagoga je kooperace s rodiči a se žáky při preventivní činnosti ve všech stupních. Podílí se na organizaci kariérového poradenství. V případě, že v základní škole není jiný kariérový poradce, pak se i sociální pedagog může zaměřovat na pomoc žákům, kteří vycházejí ze základní školy, zabezpečuje v tomto směru agendu a organizuje konzultace pro rodiče ve smyslu dalšího směřování jejich žáků – **pracovník školního poradenského pracoviště**.
- Zaměřuje se na včasné odhalení ohrožených dětí (izolace, týrání, zanedbávání, sociálněpatologické jevy, kriminalita atd.). S přihlédnutím ke vzdělání sociálního pedagoga jsou uplatňované jeho diagnostické kompetence. Dokáže rozpoznat problematiku rizikového chování, ale i syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. Další postup je již v rukou OSPOD – **preventivní činnost**.
- Poskytuje pomoc rodinám, ve kterých nejsou podmínky pro domácí přípravu dětí do školy (zprostředkování přípravy na vyučování). Pomoc může zaměřovat na vytvoření domácích podmínek a podpoření snahy rodičů, ale také na přípravu ještě ve škole v rámci bezplatných kroužků. Vytváří podmínky pro navázání kontaktu a pomáhajícího vztahu s rodinami v oblasti vzdělávání a spolupráce s rodinou (koordinace terénní práce a terénních pracovníků) – **terénní práce**.
- Pomoc při organizaci adaptačních a zážitkových akcí. Usiluje o začlenění všech dětí do kolektivu, navázání přátelských vztahů a přizpůsobení se školnímu prostředí, například i u nově přichozích žáků – **pohovory se žáky a s rodiči**.
- Pomáhá při rozvoji žáků v oblasti osobnostní a sociální výchovy. V tomto směru jsou aktivní všichni pedagogičtí a odborní pracovníci školy. Rozdíl je v tom, že ve srovnání s třídními učiteli a učiteli se sociální pedagog na tuto oblast specializuje – **organizace výchovných komisí**.

Analýza pracovních činností sociálního pedagoga a sociálního pracovníka

Při analýze pracovních činností sociálního pedagoga a sociálního pracovníka postupujeme podle několika kritérií. Nejdříve se zaměřujeme na výkon práce sociálního pedagoga a sociálního pracovníka, který se vztahuje k prostředí základní školy. Pracovní činnosti sociálního pedagoga uváděné v tabulce vycházejí z analýzy internetových stránek vybraných základních škol a jsou rozděleny do šesti kategorií, jak bylo uvedeno výše. V tabulce 1 jsou dále definovány pracovní činnosti sociálního pracovníka

⁶ Pro srovnání uvádíme odkazy na vymezení práce sociálního pedagoga na základních školách, kde je taková pracovní pozice zřízena (Daněk, 2013; "Sociální pedagog," 2015; Strmisková, 2016; "Školní poradenské," 2015; "Základní škola," 2015).

vycházející z analýzy nařízení vlády č. 222/2010 Sb., o katalogu prací ve veřejných službách a správě, ("Nařízení vlády č. 222/2010," 2019) a zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů ("Zákon č. 108/2006," 2019). K analýze přispívá i studium odborných zdrojů z oblasti sociální pedagogiky a sociální práce (Dočkal, 2008; Gulová, 2015; Kodymová, 2013; Matoušek, Kolářková, & Kodymová, 2005; Urban, 2015, a další).

Tabulka 1

Srovnání činností sociálního pedagoga a sociálního pracovníka

Sociální pedagog	Sociální pracovník
Spolupráce s externími odborníky sestává z navázání kontaktu a spolupráce s orgánem sociálněprávní ochrany dětí, pedagogicko-psychologickou poradnou nebo policií, což je pro školu velmi důležité. Často je nutné žáky do těchto zařízení poslat (se souhlasem rodičů), znát místní externí pracovníky i postup při vyřizování těchto žádostí. V některých případech rodiče neznají možnosti řešení problémů svých dětí, pak by jim je měl sociální pedagog navrhnout a umět vysvětlit jejich klady. Školní poradenské pracoviště je tvořeno odborníky, kteří sledují situaci na škole a snaží se na ni pružně reagovat. Mezi odborníky patří školní metodik prevence, školní psycholog, výchovný poradce, speciální pedagog, kariérový poradce a sociální pedagog. Jedná se o pracoviště, které odborně radí a doporučuje řešení některých situací řediteli školy, který vzhledem k náročnosti své profese a manažerským povinnostem nemůže osobně poznat situaci v každé třídě ve škole. Úkolem sociálního pedagoga je především přinášet informace z terénu, poukazovat na problémy, příp. zlepšení u jednotlivých žáků i celých tříd. Na základě spolupráce s třídními učiteli by měl předávat vedení školy jimi evidované problémy. Preventivní činnosti jsou předmětem zájmu školního metodika prevence, který preventivní činnosti a aktivity organizuje a realizuje. Sociální pedagog může být právě tím, který poukáže na rizikové chování, které se mezi žáky v dané době rozšiřuje. Následně je velmi důležitá spolupráce obou pracovníků. Sociální pedagog se s problematikou rizikového chování setkává právě v terénu, kde jej může vyzorovat. V případě, že bychom se bavili o vyloučených lokalitách, pak je častým jevem, že rizikové chování vykazují hlavně rodiče a po jejich vzoru opakuji takové chování děti.	Spolupráce s externími odborníky, nejčastěji s OSPOD je velmi důležitá. Škola by měla znát kontakty na pracovníky, kteří nejčastěji pracují a navštěvují spádové oblasti školy. Nejedná se pouze o OSPOD, častá je spolupráce s pedagogicko-psychologickými poradnami a speciálně pedagogickými centry, kde je možné diagnostikovat poruchy učení. Školní poradenské pracoviště pracuje ve spolupráci s OSPOD. Kurátoři a sociální pracovníci by měli být seznámeni s osobami, které mohou žádat o sepsání zpráv na žáky, příp. zjištění dalších informací, které může škola poskytnout. Preventivní činnosti spočívají v tom, že kurátoři i sociální pracovníci připravují různé přednášky a besedy, se kterými navštěvují školy. Tyto přednášky by měly být realizovány ve spolupráci se sociálním pedagogem tak, aby reagovaly na aktuální situaci. Bohužel se může stát, že se přednášky mívají pozitivním účinkem a některým žákům slouží jako návod pro vznik nebo zhoršení rizikového chování. Proto je důležité si o přednášce promluvit s vedením, příp. s odbornými pracovníky školy.

Terénní práce je specifickou částí práce sociálního pedagoga. Obsahem jsou návštěvy v místě bydliště žáka školy, ve většině případů ve spádové oblasti, popř. v ubytovnách nebo v jiných zařízeních. Důvody k těmto návštěvám mohou být různé – nedostatečný prospěch žáka, neomluvená nebo dlouhodobá absence, navázání spolupráce s rodiči, získání rodičů pro spolupráci se školou. Sociální pedagog má možnost zjistit, jak dítě žije, kolik má sourozenců, zda má prostor na učení i soukromí. Z hlediska svého vzdělání by měl být schopen vše vhodně ohodnotit. Takové informace získané v terénu jsou důležité pro další práci se žákem a dotváří ucelený obraz o dítěti. Další doplňující informace většinou poskytuje třídní učitel.

Pohovory s rodiči a žáky často realizuje právě sociální pedagog v rámci terénní práce, kdy zve rodiče na pohovory do školy, kde se jich účastní více pedagogických pracovníků. Mnohdy se může jednat o naléhavou situaci, kdy je nutné provést pohovor v terénu. Zde sociální pedagog musí předvést své komunikační dovednosti. Pohovory se žáky se většinou realizují ve škole. Mohou mít oficiální, ale i neoficiální charakter. V případě oficiálního pohovoru musí být přítomen rodič, ale v případě neoficiálního jednání se jedná pouze o žáka a sociálního pedagoga nebo jiného odborníka školy (školní psycholog, školní metodik prevence). Většinou se jedná o první varování, které nemusí doprovázet žádný vážnější postih.

Organizace výchovných komisí je po organizační stránce obsahem práce sociálního pedagoga, zve všechny členy komise. V případě, že daného žáka zná a pracuje s ním, pak je zároveň členem této komise. Spolupracuje úzce s pozvaným zástupcem OSPOD. Sociální pedagog se často vyjadřuje ke spolupráci s rodinou. V případě, že se jedná o nespolupracující rodinu, pak je zásah ze strany OSPOD pravděpodobný. Mnohdy se může rozhodnutí ponechat v kompetencích školy a sociální pracovník dále nezasahuje.

Terénní práce. Sociální pracovník i kurátor pro děti a mládež navštěvují své klienty v jejich přirozeném prostředí podle městské části nebo lokality, která je jim přidělena. Problémy, které řeší, mají většinou závažnější charakter než v případě pedagoga. Návaznost je zde zřejmá – sociální pedagog může objevit případy, které dokáže posoudit, ale z hlediska řešení je musí předat k příslušnému orgánu. Nebezpečnost této části práce je zřejmá u obou pracovníků.

Pohovory s rodiči a se žáky spočívají v tom, že si sociální pracovník často rodiče a jejich děti zve na osobní pohovory. Většinou v případech, kdy se jednalo o první prohřešek rodiny nebo dítěte. Rodina je nadále sledována a v případě uklidnění situace se nedoporučují žádná další opatření. Styl vedení pohovoru je v případě pedagoga i pracovníka stejný nebo velmi podobný. U některých rodin se však můžeme setkat s problémem autority sociálního pedagoga, který nemá příliš mnoho možností, jak situaci řešit (ve smyslu postihu).

Výchovné komise organizuje kurátor pro děti a mládež nebo je sociální pracovník součástí výchovné komise, které předcházejí pohovory, které si škola organizuje interně. Zde může docházet k závažnějšímu opatření ze strany OSPOD. Ve většině případů se jedná o dva až tři pohovory ve škole.

Zdroj: Autor.

I přesto, že se nabízí možnost srovnání pracovních činností sociálního pedagoga a sociálního pracovníka, zůstáváme u analýzy z internetových zdrojů identifikovatelných pracovních činností s ohledem na počet sociálních pedagogů v základních školách a precizaci indikátorů jejich pracovní činnosti. Z dosavadní analýzy pracovních činností sociálního pedagoga a sociálního pracovníka v uvedených základních školách vyplývá, že obě profese mají mnoho společného, ale i odlišného. Sociální pedagog v základní škole může napomáhat k uskutečňování funkce socializační, ale také funkce

výchovné, včetně vzdělávací. Sociální pedagog v případě, že je držitelem pedagogické způsobilosti, může být i učitelem, který pracuje individuálně se žáky. V tomto případě se s nimi učí, doplňuje učivo. V některých případech může sociální pedagog suplovat asistenta pedagoga, když učitel využije jeho pomoc ve vyučovací jednotce jako druhého učitele. Pracovní náplň sociálního pedagoga by se vzhledem ke své náročnosti neměla kumulovat s dalšími pracovními náplněmi jako např. výchovného poradce, školního psychologa nebo školního metodika prevence. Také je vhodné si uvědomit, že sociální pedagog není učitel na prvním nebo druhém stupni ve výkonu přímé výuky některého z předmětů. Sociální pedagog a priori nemá k vyučování potřebné vzdělání, ale může si je doplnit. Pedagogickou činnost může realizovat v rámci zájmových kroužků nebo individuálního doučování. Pokud bychom chtěli uvažovat o sociálním pracovníkovi jako o pedagogovi, pak je možné se zaměřit na preventivní programy a osvětovou činnost veřejnosti. Nejedná se zde ale o pedagogickou činnost v pravém slova smyslu, jak o ní hovoříme u učitelů.

Sociální pracovník i sociální pedagog pracují formou individuální práce, skupinové práce i komunitní práce (Matoušek, 2003). V případě vyloučených lokalit a práce s etnikem je komunitní práce velmi významná. Důležitou formou jejich práce může být i streetwork. V podstatě hovoříme o terénní práci, kterou popisuje tabulka 1. Streetwork je charakteristický tím, že se zaměřuje na vyhledávání problémů v konkrétní lokalitě. V případě sociálního pracovníka není tato skutečnost často možná, protože sociální pracovníci jsou zahlceni řešením vlastních případů. Na preventivní terénní činnost již nemají časový prostor. Sociální pedagog má v oblasti streetworku větší možnosti, ale jeho záběr je užší, protože se zaměřuje na žáky školy a jejich rodiče. Nevyhledává závislé na návykových látkách nebo osoby bez přístřeší, aby jim sdělil možnosti prevence na všech úrovních.

Identifikovatelné jsou rozdíly mezi oběma pracovníky v jejich dosaženém vzdělání. Sociální pedagogové i sociální pracovníci opouštějí vysoké školy s kvalifikací bakalář nebo magistr. Obor sociální pedagogika je akreditován ve studijních programech specializace v pedagogice, pedagogika či vychovatelství. Absolventi oboru sociální pedagogika vykonávají práci sociálních pracovníků a jsou na svých pozicích zařazeni pod příslušný zákon ("Zákon č. 108/2006," 2019). Absolventi oborů sociální práce mohou pracovat jako sociální pedagogové v základních školách. Vzhledem k obsahu pregraduálního kurikula oboru sociální pedagogika a oboru sociální práce by mělo docházet k zařazení absolventů podle vystudovaného programu, jelikož tomu odpovídají jejich kompetence dle příslušného obsahu studijního programu. Rozdíl ve studovaných oborech může být v množství předmětů zaměřených na pedagogiku a její subdisciplíny. Sociální pracovník pedagogické předměty rovněž potřebuje, ale v jiné míře než sociální pedagog. V zákoně o sociálních službách ("Zákon č. 108/2006," 2019) je vymezeno, jaké dosažené vzdělání je pro pozici sociálního pracovníka nutné. Pro dostatečnou kompetentnost sociálního pedagoga v základní škole je podstatné magisterské vzdělání.

Pracovní činnosti sociálního pedagoga i sociálního pracovníka jsou často velmi náročné, jsou posláním, kde významným aspektem je pocit uspokojení z vlastní práce a pomoci druhým. V obou případech hovoříme o pomáhajících profesích, kde dochází k pravidelnému a velmi častému kontaktu s klienty, hlavně s dětmi a mládeží a také s rodiči. Pro sociálního pedagoga může být vysilující komunikace i s učiteli, kteří někdy vyžadují poskytnutí mnoha informací. U sociálních pracovníků je nutné upozornit na velké množství případů, které mají na starost. Pracovníci musí být velmi vzdělaní a informovaní v oblasti práva, jak sociálního, tak i rodinného, a vždy musí postupovat v souladu s právními normami. V obou případech je citelný tlak ze strany vedení, dalšího vzdělávání i společnosti. Sociální pedagogové i sociální pracovníci jsou také zatíženi velkým množstvím administrativy, která znemožňuje trávení více času s klienty a žáky. Na druhou stranu nutno poznamenat, že jednotlivé zápisy ze šetření či pohovorů mohou v některých případech sloužit jako ochrana pedagoga i pracovníka.

Závěr

Cílem textu bylo analyzovat pracovní činnosti sociálního pedagoga a sociálního pracovníka v prostředí českého základního školství. Z textu je patrné, kde jsou hranice práce sociálního pedagoga a kde hranice práce sociálního pracovníka. Práva a povinnosti profese sociálního pracovníka orgánu

sociálněprávní ochrany dětí vyplývá z legislativy. V případě vymezení práv a povinností profese sociálního pedagoga je situace složitější. Směrodatná je v této situaci pouze náplň práce sociálního pedagoga. Z analýzy pracovních činností je zřejmé, že se neostře rýsují hranice mezi sociálním pedagogem a sociálním pracovníkem, avšak za předpokladu jejich vzájemné spolupráce, která je pro žáky základní školy a jejich rodiny přínosem. Rozdíl je evidentní v obsahu vzdělávání, kdy v případě sociální pedagogiky není nutné dbát tolik na některé oblasti práva či sociální politiky. V situaci sociálního pracovníka je situace opačná, protože znalost právních oblastí a sociální politiky je pro výkon povolání stěžejní, jak vůči klientům, tak ve vztahu k odbornosti. Na druhou stranu nemusí sociální pracovník v době svého studia absolvovat pedagogicky orientované předměty. Nalezneme však oblasti, kde hranici vymežit nedokážeme, např. sociální deviance, sociální psychologie, práce s klientem, což považujeme za očekávanou skutečnost vzhledem k historickému vývoji sociální pedagogiky a sociální práce.

Literatura

- Böhnisch, L. (1992). *Sozialpädagogik des Kindes*. Berlín: Beltz Juventa.
- Cichosz, M. (2004). *Polska pedagogika społeczna w latach 1945–2003*. Toruň: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Daněk, J. (2015, Říjen 2). Jak pomáhá sociální pedagog? *ZŠ Přerov, Boženy Němcové 16*. Dostupné z <http://zakladni-skola-b-nemcove-prerov.webnode.cz/skolni-poradenske-pracoviste/socialni-pedagog/>
- Dočkal, J. (2008). *Člověk v současném světě: než začneme studovat sociální práci*. Středokluky: Zdeněk Susa.
- Gulová, L. (Ed.). (2015). *Aplikace mechanismů sociální pedagogiky do sociální a pedagogické práce - praxe a výzkum*. Brno: Masarykova univerzita.
- Hämäläinen, J. (2003). The concept of social pedagogy in the field of social work. *Journal of Social Work*, 3(1), 69–80. <https://doi.org/10.1177/1468017303003001005>
- Hořejší, J. (1928). Výchova a lidová výchova. *Československá lidová výchova*, 1(4), 65–76.
- Kodymová, P. (2013). *Historie české sociální práce v letech 1918–1948*. Praha: Karolinum.
- Kraus, B. (2014). *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál.
- Matoušek, O. (Ed.). (2003). *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál.
- Matoušek, O., Kolářková, J., & Kodymová, P. (Eds.). (2005). *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál.
- Nařízení vlády č. 222/2010 Sb., o katalogu prací ve veřejných službách a správě. (2019, Prosinec 5). *Catalogs of works and administrative activities @ MPSV*. Dostupné z https://www.mpsv.cz/documents/20142/372793/Na%C5%99%C3%ADzen%C3%AD+vl%C3%A1dy+%C4%8D.+222_2010+Sb..pdf/02aab315-a81a-ceab-1914-95065bd0295c
- Ondrejko, P. (2004). *Teórie socializácie v sociológii výchovy*. Bratislava: Veda.
- Schilling, J. (1999). *Sociálna práca: hlavné smery vývoja sociálnej pedagogiky a sociálnej práce: učebnica pre sociáln epovolania*. Bratislava: Slovak Academic Press.
- Skarupská, H. (2016). Selected methods of intervention suitable for social educators working with children at risk of social exclusion. *Sociální pedagogika/Social Education*, 4(1), 87–103. <https://doi.org/10.7441/soced.2016.04.01.06>
- Školní poradenské pracoviště. (2015, Říjen 2). *O škole @ ZŠ a MŠ Brno, Husova 17*. Dostupné z <http://zshusovabrno.cz/skolni-poradenske-pracoviste>

- Skyba, M. (2013). Pôsobenie sociálneho pracovníka a sociálnej pracovníčky v školskom prostredí z pohľadu učiteľov a učiteľiek. *Sociální práce/sociálna práca*, 2, 64–84.
- Sociální pedagog. (2015, Říjen 2). *Rychlé odkazy @ ZŠ a MŠ Brno, nám. 28. října 22*. Dostupné z <http://osmec.cz/poradenske-pracoviste/socialni-pedagog>
- Strmisková, T. (2016, Září 24). Sociální pedagog. *Základní škola Sirotkova 36*. Dostupné z http://www.zssirotkova.cz/wordpress/?page_id=3485
- Urban, D. (2015). *Sociální práce s romskými rodinami*. Praha: Nakladatelství Lidové Noviny.
- Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů. (2019, Říjen 15). *Documents @ MŠMT*. Dostupné z http://www.mpsv.cz/files/clanky/7372/108_2006_Sb.pdf
- Zákon č. 317/2009 Sb., o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov. (2019, Listopad 2). *Laws @ Ministry of Education, science, research and sport of the Slovak Republic*. Dostupné z <https://www.minedu.sk/data/att/2918.pdf>
- Zemančíková, V. (2014). Problémové správanie žiakov a úloha sociálneho pedagóga v reflexii učiteľov. *Sociální pedagogika*, 2(1), 22–36. <https://doi.org/10.7441/soced.2014.02.01.02>
- Základní škola a mateřská škola Brno. (2015, Ortober 2). *Školní poradenské pracoviště @ ZŠ a MŠ Brno, Křenová 21*. Dostupné z <http://www.zskrenova.cz/spp/poradenske-pracoviste.php>

Mgr. Lucie Blašíková, Ph.D. vystudovala obor Pedagogika – sociální práce na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci, kde zároveň získala doktorský titul v oboru Pedagogika. Od roku 2015 působí na Ústavu pedagogických věd Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně jako odborná asistentka. V rámci výzkumné a publikační činnosti se věnuje problematice klimatu základních škol s důrazem na vytváření pozitivního klimatu školy. Dále se zaměřuje na výkon a náplň práce sociálního pedagoga v základních školách. Pedagogická činnost souvisí s obory sociální politiky a sociální práce s rodinou a ohroženými dětmi. Je autorkou monografie a účastnila se řady tuzemských i zahraničních konferencí.

prof. PhDr. Helena Grecmanová, Ph.D. vystudovala obor Učitelství všeobecně vzdělávacích předmětů: český jazyk a pedagogika na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Většinu profesního života působila na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci jako odborná asistentka, docentka a profesorka oboru Pedagogika. Vyučovala pedagogické disciplíny a vědecký výzkum zaměřila především ke klimatu školy a výchovně vzdělávacích organizací. V této oblasti také odborně publikovala monografie, články v českých i zahraničních sbornících a časopisech, psala učební texty. Působila jako členka a předsedkyně různých odborných komisí (doktorských, habilitačních, profesorských), recenzovala odborné texty a akreditační spisy, zasedala ve vědeckých radách fakult i univerzity, vedla a řešila vědecko-výzkumné projekty. V současné době pracuje jako profesorka na Katedře sociologie, andragogiky a kulturní antropologie Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci a na Katedře pedagogických studií Fakulty humanitních věd Žilinskej univerzity v Žiline.

Doc. Mgr. Miroslav Dopita, Ph.D. vystudoval sociologii a andragogiku na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci, kde také obhájil disertační práci v oboru sociologie a poté habilitoval v oboru andragogika. V současné době působí jako docent na Katedře sociologie, andragogiky a kulturní antropologie Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Specializuje se na sociologii výchovy a práce. Podílel se na výzkumu popularity přírodních věd u žáků základních a středních škol, na výzkumu organizačního klimatu vysokých škol a vedl výzkum v pedagogických vědách. Je autorem/spoluautorem 8 monografií, publikoval více než 80 článků a esejí zabývajících se problematikou sociologie výchovy. Napsal například monografii Pierre Bourdieu o umění, výchově a společnosti (2007).